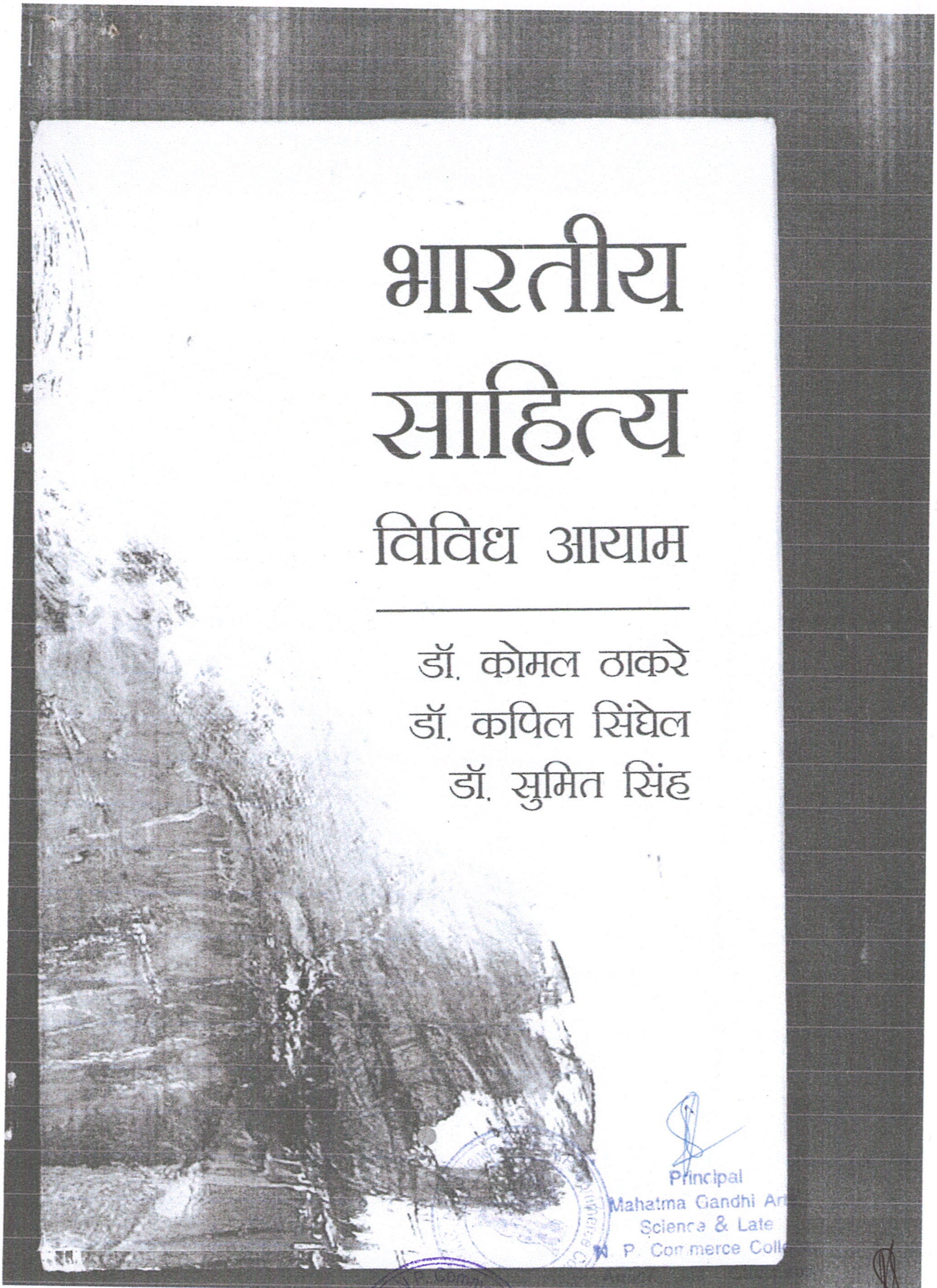

भारतीय साहित्य विविध आयाम

डॉ. कोमल ठाकरे
डॉ. कपिल सिंघेल
डॉ. सुमित सिंह

Principal
Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late
N P Commerce College,

M.G. Arts, Science & late N.P. Commerce College ★ Armori ★

Principal
Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late
N P Commerce College,
Armori, Dist - Gadchiroli

ए.आर. पब्लिशिंग कंपनी
1/11829, पंचशील गार्डन, नवीन शाहदरा, दिल्ली-110032
फोन : + 91 9968084132, + 91 7982062594
arpublishingco11@gmail .com

BHARTIYA SAHITYA : VIVIDH AAYAM

Edited by Dr. Komal Thakre, Dr. Kapil Singhel & Dr. Sumit Singh

ISBN : 978-93-88130-17-2
Criticism

© सम्पादक एवं लेखकगण

प्रथम संस्करण 2019

मूल्य : ₹ 895

ले-आउट : शेष प्रकाश शुक्ल
मोबाइल : 97-16-54-35-13

इस पुस्तक के किसी भी अंश को किसी भी माध्यम में प्रयोग
करने के लिए प्रकाशक से लिखित अनुमति लेना अनिवार्य है।

कॉम्पैक्ट प्रिंटर, दिल्ली-110 032 में मुद्रित

M.G. Arts, Science & late N.P. Commerce College ★ Armori ★

Principal
Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late
N P Commerce College,
Armori, Dist - Gadchiroli

अनुक्रम

मराठी

पु. लं. च्या 'वंग-चित्रे' मधील रवींद्र-दर्शन : भारतीय साहित्यरूप — 19
—डॉ. शैलेंद्र लेंडे

समकालीन मराठी वैचारिक निबंध — 26
—डॉ. कोमल वि. ठाकरे

केतकरी कादंबरीतील समाजशास्त्रीय विश्लेषण — 33
—डॉ. उज्ज्वला वंजारी

महात्मा जोतीबा फुले यांचे नाटक 'तृतीय रत्न' — 39
—डॉ. सतीश पावडे

मराठी साहित्यातील कलाकृती : तुकोबा आणि तुकडयांची अभंगगाथा — 44
—आनंद नरेंद्रकुमार इंगोले

साहित्य, समाज आणि संस्कृती — 49
—डॉ. राखी मं. जाधव

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या भजनातून जन जागृती — 54
—प्रा. धनराज डोमाजी. मुरकुटे

नारायण सुर्वे यांची सामाजिक कविता — 59
—प्रा. डॉ. राकेश दे. कभे

मराठी नाटक : एक धावता आढावा — 64
—डॉ. मंजूषा दिगांबर समर्थ

'एकोणिसावी जात' : ड्रायव्हर व्यवसायातील समाजवास्तव — 69
—आस्तिक गोवारकर

मराठी साहित्य आणि समाजशास्त्र — 72
—प्रा. डॉ. अंजली पांडे (जोशी)

फेसाटी : एक समाजशास्त्रीय आकलन — 77
—प्रा. डॉ. मधुकर बैकरे

मराठी अभ्यासक्रम व अध्यापनातील वास्तविकता : एक आकलन — 82
—प्रा. बंडू चौधरी

मराठी साहित्यात कथेचे स्वरूप आणि संकल्पना — 86
—प्रा. जगदीश आर. भैसारे

कालिंदीच्या कवितांचे आकलन — 90
—प्रा. दिनेश न. गुजर

नव्वदोत्तर आंबेडकरी कविता : एक आकलन — 94
—प्रा. हेमंतकुमार बागडे

कुसुमाग्रज आणि मानवतावाद — 98
—प्रमोद भाऊरावजी लेंडे

मराठी साहित्यातील जीवनमूल्ये — 102
—लोकेश कटरे

स्वातंत्र्योत्तर काव्यातील मानदंड : सुरेश भट — 105
—डॉ. राजेश देशपांडे

बारोमास : वैफल्यग्रस्त तारूण्याचे वास्तवदर्शी चित्रण करणारी कादंबरी — 110
—प्रा. सौ. सुनिता प्रदिप रंगारी

संत तुकारामांच्या अभंगातील राष्ट्रीय विचार — 115
—प्रा. डॉ. संभाजी शिवाजी जाधव

सावित्री : एक आकलन — 119
—डॉ. संगीता अरुण खुरद

काळावर मात करणारा साहित्यिक : अण्णाभाऊ साठे — 123
—डॉ. सर्जेराव जिगे

समकालीन ग्रामीण कविता — 128
—प्रा. शिवराज गोपाळे

भारतीय साहित्याची संकल्पना : काही विशेष — 131
—डॉ. विश्वाधार देशमुख

प्रिया तेंडुलकरांच्या कथांनी मराठी कथेला दिलेले योगदान — 137
—वैशाली झोडे

रवींद्रनाथ टागोर यांचे भारतीय साहित्यातील योगदान — 140
—प्रा. डॉ. विजय रैवतकर

संत तुकारामांच्या अभंगातील नैतिक प्रबोधन — 144
—कु. सुपमा लोखंडे

M.G. Arts, Science & late N.P. Commerce College *Armori*

Principal
Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late
N P Commerce College,
Armori, Dist - Gadchiroli

रवींद्रनाथ टागोर यांचे भारतीय साहित्यातील योगदान

प्रा. डॉ. विजय रैवतकर

रवींद्रनाथ टागोर ह्यांची साहित्यसंपदा विपुल आहे. भारतीय साहित्यविश्वात त्यांनी केलेली कामगिरी साहित्यरसिकांचे लक्ष वेधून घेते. त्यांचे साहित्य भारतीय भाषांत लोकप्रिय आहे. अनुवाद वा भावानुवादाच्या रूपाने विविध भाषांत त्यांचे साहित्य साहित्यरसिकांपर्यंत पोहचले आणि भारतीय भाषिकांनी त्यांच्या साहित्याला उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. त्यांनी स्वतःच्या लेखनाचे केलेले इंग्रजी अनुवाददेखील प्रसिद्ध असून भारताबाहेर त्यांच्या इंग्रजी अनुवादीत साहित्याला साहित्यरसिकांनी दाद दिली. त्यांच्या साहित्याचा अभ्यास होऊ लागला. टागोरांना अपेक्षित विचारमूल्ये, जीवनमूल्ये यांचा साक्षेपी विचार होऊ लागला. टागोरांच्या साहित्याचे मराठीत जे भावानुवाद झाले त्या आधारावर त्यांच्या साहित्याचा परार्श घेऊन तसेच साहित्यविशेषांची चर्चा करून त्यांचे भारतीय साहित्यातील योगदान प्रस्तुत निबंधात विशद करावयाचे आहे.

रवींद्रनाथ टागोर हे एक बहुमुखी व्यक्तिमत्त्व होते. आधुनिक भारतीय जीवनाच्या अनेक कक्षांना स्पर्श करून त्यांनी ते समृद्ध करण्याचा प्रयत्न केला. आपल्या प्रदीर्घ व समृद्ध आयुष्यात टागोरांनी कवी, नाटककार, कादंबरीकार, कथाकार, संगीतकार, चित्रकार, विचारवंत, शिक्षणतज्ज्ञ, देशभक्त आणि विश्वबंधुत्ववादी अशा भूमिका यशस्वीपणे बजावल्या आहेत. टागोरांच्या कविता, नाटक आणि कथा या एका अजोड द्वैभाषिक संसाराचे उत्तम उदाहरण मानावे लागते. त्यांनी आपल्या मूळ बंगाली कवितांचे केलेले इंग्रजी भाषांतर इतके प्रभावी ठरले की त्यांच्या 'गीतांजली' या इंग्रजी भावानुवादीत काव्यलेखनास नोबेल पारितोषिक प्राप्त झाले. भारतीय साहित्यात साहित्याचा नोबेल प्राप्त करणारे ते एकमेवाद्वितीय भारतीय लेखक ठरले. हा त्यांच्या साहित्याचा सन्मान आहे, असे म्हणावे लागते. शिवाय त्यांनी लिहिलेले 'जन गण मन' व 'आमार शोनार बांगला' ह्या रचना अनुक्रमे भारत आणि बांग्लादेश यांची राष्ट्रगीते म्हणून स्वीकारल्या गेली. हा भारतीय मातीतील लेखकाचा विश्वस्तरावरील बहुमान आहे.

M.G. Art's, Science & late N.P. Commerce College ★ Armori ★
Principal
Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late
N P Commerce College,
Armori, Dist - Gadchiroli